

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De brief van Paulus aan de Filippienzen

(FILIPPENZEN 1 : 28 — 2 : 8)

Vers 28

Waar het evangelie het leven begint te doortrekken, verdwijnt ook de angst en de vrees voor de tegenstanders van het evangelie. Zulke tegenstanders zijn er heel wat: in alle maten en in alle soorten. Er zijn er ook bij die uitermate sterk en machtig en gevaarlijk zijn.

Zo is het vandaag.
Zo was het vroeger.

Paulus weet ervan mee te praten. Hij heeft onnoemelijk veel vijandschap ondervonden en veel tegenstanders gehad. Maar je hoeft er niet bang voor te zijn, zegt hij.

We moeten goed beseffen, dat Paulus hier uit ervaring spreekt. Hij is geen stuurman aan de wal, die van af een veilige afstand gemakkelijk praten heeft. Op het moment waarop hij deze woorden schrijft, bevindt hij zich zelfs in de macht van zijn vijanden. Maar, zegt hij, — en hij kan het weten! — als het evangelie het cement van je leven is, behoeft je niet bang te zijn voor hen. Ons staat een sterke Held terzijde.

Die standvastige houding van een christen heeft de tegenstanders iets te zeggen. Ze voelen daarin nl. iets aan, zegt Paulus, van het feit dat zijzelf uiteindelijk het onderspit moeten delven en dat gij behouden, gered wordt — en wel door God. Ze merken dat die standvastigheid niet louter menselijk is. Ze gaan beseffen dat er iets achter zit, dat er IEMAND achter zit: God. Die ontdekking brengt hen aan het denken en soms tot bekering. Zo kan het ook vandaag nog gaan. Leest u het boek van ds Wurmbrand maar eens: De ondergrondse kerk.

Vers 29, 30

We moeten ons wel goed blijven realiseren, dat Paulus niet over hypothetische gevallen schrijft en niet maar wat zit te theoretiseren. Neen, hij zit zelf in de gevangenis. En ook de Filippienzen verkeren midden in vervolgingen: ze lijden voor Christus.

Daar hebt u het alweer: voor CHRISTUS. Een christen leeft en lijdt en sterft voor Christus. HIJ staat altijd centraal.

Lijden voor Christus is genade, zegt Paulus. Maar hij had die wijsheid niet van zichzelf. Christus heeft het al gezegd: Zalig, te feliciteren zijn de vervolgdten om der gerechtigheid wil. De Filippienzen waren te feliciteren, want ze leden voor Christus. En dat was een genadegave.

Dat alles staat wel heel ver van ons af. Wij weten niet meer wat geloofsvervolging is.

We hebben het goed.
We hebben hier en daar zelfs nog wat invloed. We wentelen ons in luxe, smijten met

geld en zwelgen in eten en drinken. We kennen geen vervolgingen, maar wel een champagne-christendom. En hoe beter we het krijgen en hoe meer we in de watten gelegd worden, des te moeilijker wordt het afstand te doen van ons luxe-leventje als de tegenstanders gaan opdringen.

Het is hoog tijd ons dat te realiseren en ons innerlijk vrij te maken van onze welvaart en luxe. Want de tijd waarin de tegenstanders van het evangelie ons gaan benauwen, komt.

Misschien is die tijd al dichterbij dan we vermoeden.

Hier en daar zijn er al symptomen van. Hier en daar komt ook in ons land de haat en de vuilspuiterij tegen het evangelie en de christenen al duidelijk naar buiten. God zal ook in onze welvaartsstaat weer de genade verlenen dat we voor Christus mogen lijden. Hoe en in welke vorm dat zal zijn, weten we niet. Dat moeten we maar afwachten. Maar het komt wel!

Dan zullen we voorbereid moeten zijn. Dan zullen we klaar moeten zijn om onze luxe en onze hobbies en ons gestroomlijnde leventje los te laten terwille van Hem. Dan zullen we bereid moeten zijn mee te vechten in dezelfde strijd en aan hetzelfde front te staan als Paulus en de Filippienzen. We zullen er nu, vandaag, al voor moeten zorgen dat niet de luxe ons leven gaat beheersen en de plaats gaat innemen van Christus en het evangelie. Alleen als Christus en zijn evangelie ons werkelijk tot op de bodem van ons hart beheersen, zullen we klaar zijn als die tijd komt. Anders niet. En dan zijn we niet te feliciteren.

HOOFDSTUK 2

Vers 1

Als ik nu vanuit dat evangelie een appèl op u mag doen, gaat Paulus verder, maakt dan mijn blijdschap volmaakt.

Vers 2

Dat doet ge door eensgezind te zijn, zegt Paulus.

Eensgezind zijn is op hetzelfde bedacht zijn, dezelfde koers varen. Het betekent niet: overall gelijk over denken. Want eensgezindheid is geen zaak van het intellect, maar van het hart. Eensgezind zijn is: hetzelfde willen, dezelfde gezindheid hebben. En dat is belangrijk voor een gemeente. Op alle punten gelijk denken is geen levensvoorwaarde voor een gemeente. Maar dezelfde gezindheid hebben is wel van levensbelang.

Dat geldt ook voor: dezelfde liefde hebben. In liefde staat offerbereidheid centraal. Dat is ook een wezenlijke zaak.

Paulus noemt ook nog: door hetzelfde bezielde zijn. Er is maar één ding dat de Filippienzen en elke gemeente behoort te bezielen: de voortgang van het evangelie; Christus zelf.

Vers 3

Bij dat alles behoort geen plaats te zijn voor zelfzucht of ijdel eerbejag, geldingsdrang. Daar hebben nogal wat mensen last van. Ze willen zichzelf laten gelden. Ik kan beter zeggen: daar hebben ALLE mensen last van. Het zit er bij iedereen in. Het is voor ieder van ons een verleiding zichzelf te zoeken, zichzelf op de voorgrond te dringen en op een platformpje te plaatsen. Dat kan ook op een geraffineerde manier achter heel wat kerkelijke en christelijke activiteiten zitten.

Maar als de liefde de harten in beslag gaat nemen, gaan zelfzucht en geldingsdrang plaats maken voor offerbereidheid en ootmoed en bescheidenheid. Dan werken we niet meer met de ellebogen om maar vooraan te komen, maar dan kunnen we anderen voor laten gaan en hun kwaliteiten erkennen en hen waarderen. En dat is werkelijk van levensbelang voor een gemeente.

Vers 4

Wanneer die liefde er is, staat niet langer eigen belang op de voorgrond, maar het belang van anderen.

Paulus zegt het heel kras. Veel krasser dan de vertaling van het NBG weergeeft. Hij zegt letterlijk: Ieder zij niet bedacht op eigen belang, maar juist op dat van anderen.

Wie dit even op zich laat inwerken, is geneigd te zeggen: dat is een onmogelijke eis. Als je het belang van anderen moet laten voorgaan, ben je nergens meer. Dan kun je wel inpakken. Dan wordt het leven je praktisch onmogelijk gemaakt en zul je nooit iets bereiken.

Toch is dat wegcijferen van jezelf en van je eigenbelang eis van het evangelie. Het evangelie blijkt inderdaad niet naar de mens te zijn. Het gaat dwars tegen ons hart in.

Vers 5-8

Niemand kan dat dan ook in eigen kracht doen. Het kan alleen als de gezindheid van Christus Jezus bezit van ons neemt.

Christus heeft zijn eigenbelang niet voorop gesteld, maar ons belang. Terwille van ons heeft Hij Zichzelf en zijn God-zijn helemaal weggecijferd. Karakteristiek voor Hem was: offerbereidheid, zelfverloochening, klaar staan voor anderen. Hij heeft de gestalte van een dienstknecht, van een slaaf aangenomen.

Als eigenbelang Hem gedreven had, zou Hij nooit zijn Goddelijke heerlijkheid hebben prijsgegeven. Hij zou er nooit afstand van hebben gedaan, maar zich erin hebben vastgebeten. Hij zou zich eraan hebben vastgeklampt. Maar Hij heeft zichzelf ontleidigd. Hij heeft zichzelf weggecijferd en aan de kant laten schuiven. Terwille van ons heeft Hij zich aan het kruis laten slaan.

M. R. van den Berg - Oegstgeest

KERKELIJK *Leven*

Een „Getuigenis”

Met grote dankbaarheid nemen wij hier over het volgende getuigenis dat een aantal Ned. Herv. broeders tot de gemeente van onze Heer Jezus Christus in ons land deed uitgaan. Het herinnert ons aan de Bannerthesen! De situatie in de kerk lijkt ook veel op die van de duitse kerk in de dertiger jaren!

Aan de Gemeente van Jezus Christus,

Temidden van de huidige geestelijke verwarring op kerkelijk en theologisch gebied richten wij ons met dit Getuigenis tot de gemeente van Jezus Christus 'aan alle plaatsen Zijner heerschappij', een gemeente, die moedeloos, onzeker, twijfelend en wankelmoedig dreigt te worden, omdat zij 'op en neer, heen en weer geslingerd wordt onder invloed van allerlei wind van leer' (Efez. 4:14). De nood is ons opgelegd. In deze jaren moet de gemeente haar geloof trachten te bewaren in een kerk, waarin de prediking op vele plaatsen aan de twijfel de voorkeur geeft boven de zekerheid, aan de discussie boven de leer (doctrina), aan menselijke opvattingen boven het getuigenis van de Heilige Schrift en aan sceptisme boven een duidelijk onderricht in de waarheid van Christus. Met dit Getuigenis willen wij de gemeente van Christus bevoedigen, haar zekerheid en daardoor haar blijdschap bevestigen door te getuigen van die 'dingen, die onder ons volkomen zekerheid hebben'. Direct richten wij ons tot de gemeente en indirect, door de gemeente heen, tot de wereld, omdat wij de instelling verwerpen van hen, die menen buiten de gemeente om tot de wereld te kunnen spreken en met haar bezig te kunnen zijn.

Ons Getuigenis wil verstaan worden als een oproep om op te staan tot de vreugde van het belijden van de 'vastigheid' van het geloof. Wij presenteren niet een maximale of minimale belijdenis. Nog minder streven wij er naar aan de Drie Formulieren van Enigheid nog een vierde toe te voegen. Al zulke aspiraties liggen ons ver. Wij bedoelen slechts op die geloofspunten de nadruk te leggen, die in het huidige tijdsgewricht op ondeugdelijke gronden worden bestreden of verzwegen. Wij willen niets anders dan tot de gemeente zeggen: op die en die punten, waarop het thans zo moeilijk ligt, roepen wij u op met de Kerk der eeuwen te belijden en u voor die belijdenis niet te schamen maar die met vreugde en moed uit te dragen, ook al wordt u thans met enig medelijden gadeslagen omdat u nog 'zo ver' niet bent. Wij roepen u bij dezen op 'zo ver' nooit te gaan!

Met dit Getuigenis willen wij aan de kerken, in het bijzonder aan de Nederlandse Hervormde Kerk, duidelijk maken waar de ondertekenaars en degenen, die adhaesie hebben betuigd of zullen betuigen, geestelijk en kerkelijk staan. Wij zijn er diep in ons hart zeker van dat het grootste deel van de gemeenteleden, die trouw elke zondag naar de kerk gaan en die dan ook het overgrote deel van het levende geld der kerk opbrengen, aan onze zijde staat. Hun stem klinkt slechts zwak door in de pers, de officiële publikaties en de kerkelijke communicatiemiddelen van radio en televisie.

Het is overduidelijk dat de huidige kerkelijke crisis een geloofscrisis is en het wordt met de dag duidelijker, dat de veranderingen in theologie en prediking een volledig breuk met het verleden der Kerk kunnen

gaan betekenen, gesteld dat dit mogelijk zou zijn. Ons Getuigenis is noodzakelijk geworden, omdat wij steeds opnieuw merken, dat veler prediking en theologie niet meer ten doel hebben dezelfde bijbelse dingen van het Evangelie anders te zeggen met het oog op de nieuwere vragen van de tijd, maar om geheel andere en nieuwe dingen te zeggen, waarin de boodschap van het Woord Gods niet meer doorklinkt. Men acht religie en geloofsworsteling een overwonnen zaak, zelfs acht men bekommernis om het persoonlijk heil een vorm van zelfzucht. Men weet met het gebed geen raad. Van een andere en hogere wereld wil men niet meer spreken: dood is dood. De hemel heet een mythologische voorstelling. Alles wat bovenwerelds (transcendent) is wordt verworpen als overwonnen Grieks-dualistisch denken. Het spreken over de dood van God blijkt veel meer in te houden dan alleen maar het prijsgeven van bepaalde Godsvoorstellungen. Het toont het verlies van alle eerbied en elk besef van afstand tegenover God en Zijn heilige werkelijkheid. Ontstellend is de platte en gemeenzame wijze, waarop vaak in de kerk, de theologie en de prediking over God en de heilige dingen gesproken wordt. God woont niet meer in onaantastbare majesteit boven het aards gewemel. Rondom zijn troon zijn geen wolken en donkerheid meer. Zijn licht en waarheid verblinden niet meer. Neen, Hij wordt getrokken binnen de grenzen van ons bestaan omdat wij boven en buiten onze horizon geen werkelijkheid meer willen erkennen. Dat is de diepste reden dat in deze tijd het Evangelie geabsorbeerd wordt door de geschiedenis en dat de historie schijnt te zullen uitmonden in het Koninkrijk Gods. Omdat de mens zichzelf en zijn aardse werkelijkheid verabsolueert wordt hij afgestompt voor elk besef van Gods vrijmacht en verhevenheid boven de wereld en kan hij de Bijbel niet anders meer verstaan dan binnenwerelds. Het Evangelie wordt zo tot een verwereldlijkt (gesecculariseerd) messianisme met sterke wederdoperse trekken (Münster, 1534!). De Christologie wordt tot een Jesulogie waarin Christus wordt getekend als de aardse 'Jezus-Messias' en de 'Man van Nazareth', die alle trekken draagt van de revolutionaire afgoden van deze tijd. Het Rijk Gods wordt een afspiegeling van radicale, revolutionair-politieke wensdromen. De beoogde vrijheid, die in wezen de mens onderwerpt aan en slaaf maakt van de wetten van zijn eigen bestaanssituatie, is een geheel andere dan de vrijheid van de heerlijkheid van de kinderen Gods (Rom. 8:21).

Het gaat er ons intussen niet om een theologisch 'verticalisme' te verdedigen tegenover en modern 'horizontalisme'. Deze tegenstelling werkt alleen maar verwarrend. Ons Getuigenis richt zich met name tegen de hoogmoedige en onverdraagzame mentaliteit, die het Evangelie verbastert tot puur aards messianisme. Tegen een onschriftuurlijke werkheiligheid, die het christelijk geloof vereenzelvigd met een bepaalde maatschappelijke en politieke betrokkenheid. Tegen een modern syncretisme, waarbij de belofte van het Koninkrijk Gods vermengd wordt met ideeën, die hun oorsprong niet vinden in de Bijbel, maar in humanistische en atheïstische ideologieën. Tegen een verpolitiserings en vermaatschappijlijking van het Heil in de zin van een opstand tegen de gevestigde orde (het zgn. 'establishment') en een omverwerping van de huidige maatschappelijke, politieke orde en structuren.

De Bijbel spreekt totaal anders over de mens en zijn verlossing. Daar wordt de mens allereerst als verantwoordelijk enkeling voor God en de medemens gesteld. Vandaar dat het Koninkrijk Gods niet in de eerste plaats

is een verandering van politieke orde en maatschappelijke structuren, maar een verandering in de verhouding tot God en medemens. Wel klinkt in de Bijbel het protest tegen duidelijk aanwijsbaar onrecht in de samenleving, maar steeds in verband met de innerlijke verhouding tot God en de medemens in geloof en bekering. Men kan Amos 8 niet lezen zonder ook te luisteren naar Amos 4. Hoewel de gelovige oog heeft voor zijn verantwoordelijkheid ten aanzien van wereldse taken en opdrachten, leeft hij zo sterk bij het besef van de voorlopigheid van deze wereld en dit leven, dat hij een innerlijke reserve koestert tegenover elke politieke en sociale druk om het heil in het 'hier en nu' te leggen.

★ ★ ★

Na deze noodzakelijke, korte schets van de huidige kerkelijke en geestelijke situatie roepen wij in de volgende zeven punten de gemeente van Jezus Christus op te belijden:

I. De liefde tot God en de liefde tot de naaste vallen niet samen, zodat men het Evangelie niet in medemenselijkheid mag laten opgaan. In de hoofdsom der Wet (Mattheus 22:35-40) wordt ons in twee geboden de liefde tot God en de liefde tot de naaste opgedragen. Stellig is het waar dat de liefde tot God onwaarachtig is, wanneer men de naaste niet liefheeft (1 Joh.), maar dat betekent niet, dat de liefde tot God opgaat in en samenvalt met de liefde tot de naaste. Wij belijden dat de liefde tot de naaste alleen mogelijk is op grond van de liefde tot God. Het eerste gebod blijve het eerste en het tweede gebod het tweede.

Daarom protesteren wij tegen de aan minachting grenzende wijze, waarop door velen over de liturgische dienst van de gemeente en de vroomheid van de gelovige gesproken wordt. De directe persoonlijke geloofsverhouding tot God in gebed, meditatie en aanbidding en de liturgieviering van de gemeente, waarbij 'de Heilige troont op de lofzangen van Israël' (Psalm 22:4), zijn niet alleen de levende geloofspraktijk van Gods volk maar ook echte bijbelse motieven. Wanneer het persoonlijk geloofsleven en de samenkomst van de gemeente rondom Woord en Sacrament vanuit een overdreven activisme en eenzijdig daad-christendom als overbodige religiositeit worden afgedaan, dan treft men het geloofsleven van de gemeente in het hart. Wij komen op voor de kerkdienst der gemeente rondom Woord en Sacrament en zijn tevens van oordeel dat deze door zgn. alternatieve samenkomsten nooit kan worden vervangen. God bemiddelt Zijn heil door de bediening van Zijn Woord.

II. De rechtvaardiging van de goddeloze (Rom. 4:5) gaat aan de heiliging en de goede werken vooraf; de rechtvaardiging, de vergeving der zonden kan en mag niet door maatschappelijke en politieke geëngageerdheid worden verslonden. Christelijk geloof leeft van onverdiende genade van God en niet van menselijke prestaties, hoe indrukwekkend ook.

We bestrijden een orthodoxie, die eenzijdig het accent legt op het dogma der rechtvaardiging en de heiliging van het leven min of meer verwaarloost. Evenzeer bestrijden wij een christelijke praktijk, die louter en alleen de daad en de medemenselijkheid op het oog heeft en van onverdiende genade niet meer wil weten. Wie ernst maakt met de goede werken, met de heiliging, met het leven der dankbaarheid en dus ook politiek en maatschappelijk geëngageerd is, zal steeds weer teruggeworpen worden op de rechtvaardig-

ging, op de vergeving van zonden, omdat al onze werken maar 'een klein beginsel' vormen van de ware gehoorzaamheid. Gods heil wordt er niet door gewrocht. Wij moeten het van God hebben en niet van onze werken. Daarom veroordelen wij de eenzijdigheid, waarmee in onze dagen de werken van de christen en van de christenheid op de voorgrond gesteld worden. Die werken moeten er zijn. Het heil komt echter van God. Met, zonder en zelfs tegen onze werken.

III. Onze zonden zijn vergeven en onze schuld is verzoend door het offer van Jezus Christus aan het kruis van Golgotha. Daarom verwerpen wij een prediking, die ons zegt, dat God niet vergeeft 'achter de rug van de mens om', tegen wie wij gezondigd hebben. Zulk een prediking neemt de vreugde van het heil weg en werpt ons terug op onze goede werken. Dan wordt verzoening ons menselijk werk. Wij belijden, dat de verzoening een nieuwe werkelijkheid betekent, door God, in Jezus Christus tot stand gebracht (Rom. 3:25; 2 Cor. 5), en dat: éér ik nog was geboren! Dat is de bron van de vreugde van het heil. Schuld is een objectieve werkelijkheid tussen God en mens, die door het offer van Christus wordt weggedaan. Wie uit die door Hem verworven verzoening leeft zal niet in onmin en haat met zijn naaste kunnen leven. Dit is echter een gevolg van de verzoening, met de verzoening zelf.

Wij verzetten ons tegen een verpolitiseren van het leerstuk der verzoening, waardoor het in de verzoening alleen en uitsluitend zou gaan om de verhouding van mens tot mens, van volk tot volk. Verzoening is een rechtsgebed tussen God en mens dat vanzelfsprekend gevolgen heeft voor de christelijke ethiek. Niemand heeft echter het recht de verzoening, door Gods genade in Christus tot stand gebracht, in menselijke ethisch-politieke en sociale handelingen te doen opgaan. Daardoor zou die verzoening namelijk ten onder gaan. Het is de Heilige Geest die door middel van de prediking, langs de weg van wedergeboorte, geloof en bekering de verzoening in het menselijke leven tot levende werkelijkheid maakt tegenover God en tegenover de medemens.

IV. Vleeswording, kruis en opstanding van Jezus Christus zijn en blijven de onwrikbare, objectieve fundamenten van het christelijk geloof. Aan het kruis van Golgotha is door Gods voorafgaand en genaderijk handelen onze schuld verzoend, zijn onze zonden weggedaan, is ons leven en heil verworven. Daarom wilde de apostel Paulus in de gemeente alleen weten van Jezus Christus en die gekruisigd (1 Cor. 2:2).

Wij verzetten ons tegen een theologie en prediking, die als een moderne vorm van natuurlijke theologie de mens Jezus van Nazareth aan het kruis ziet hangen als symbool van alle menselijk leed en onrecht in deze wereld — om dan vervolgens dit kruis te maken tot een aanklacht, die men God als de verantwoordelijke instantie in het aangezicht slingert. Zulk een prediking van het kruis heeft niets meer met de bijbelse prediking te maken. Volgens de Heilige Schrift heeft God het initiatief tot onze redding genomen en het heil tot stand gebracht, is het kruis het altaar, waarop het offer werd gebracht en geeft God Zijn eigen Zoon tot 'een volkomen verzoening voor al onze zonden'. Zo is het kruis geen aanklacht van de mens, die aan de vreselijke werkelijkheid van wereld en leven lijdt, tegen God die wereld en leven zo slecht zou hebben ingericht, neen, het kruis werd ons de boom van het leven, het middelpunt van het nieuwe paradijs.

V. De opstanding van Christus is een goddelijk heilsfeit, waarin en waardoor ons de nieuwe mens, de tweede Adam, de nieuwe wereld van God, de oorspronkelijke schepping worden getoond en beloofd.

Wij keren ons tegen zulk een leer en prediking, die het als onze christelijke roeping en taak voorstellen, dat wij mensen door onze goede werken, door onze politieke en maatschappelijke geëngageerdheid, Christus tot opstanding zouden moeten brengen, zodat het lot van God en van Zijn Christus afhankelijk zouden zijn van deze menselijke activiteit. Door zulk een leer en prediking wordt God van Zijn eer beroofd en de volmaaktheid van het heilswerk van Christus smaadheid aangedaan. Wij ontkennen en bestrijden dat de uiteindelijke (eschatologische) toekomst van onze menselijke activiteit zou afhangen. In de Bijbel betekent 'eschatologisch' dat het heil van God komt. Dat betekent ook voor ons geen lijdelijk stilzitten en afwachten (quiëtisme). Wij belijden, dat God zich in een bijzondere genade van mensen bedient en mensen tot Zijn medewerkers verkiest. Mensen zijn echter nooit meer dan méde-arbeiders: het eigenlijke werk is door God gedaan, wordt door God gedaan en zal door God gedaan worden.

VI. Het heil komt van God als een wonder van Zijn genade en wordt door Hem, maar niet door middel van de menselijke historie gerealiseerd. Vanzelfsprekend verwerpen wij een theologie en prediking, die beweren dat God dood is. Wij verwerpen echter ook een theologie en prediking, die God afhankelijk maken van de historische ontwikkelingen. Op grond van de Schrift belijden wij een God, die hoog boven allen en alles verheven is in volstrekte soevereiniteit en nochtans in en door alles en allen Zijn werk doet en doorzet, in oordeel en genade.

Wij verwerpen en bestrijden een theologie en prediking, die God onlosmakelijk verbinden aan de gang der geschiedenis, op zulk een wijze dat in de voortgang der geschiedenis God steeds meer 'gerealiseerd' gaat worden. God behoeft niet gerealiseerd te worden; Hij is de eigenlijke, alles en allen beheersende werkelijkheid, zoals Hij Zichzelf in en door Zijn Woord heeft geopenbaard en Zich nog openbaart. Wij protesteren vanuit de gehoorzaamheid aan dat Woord tegen een Schriftgebruik dat het bijbels getuigenis legt op het procrustesbed van een maatschappelijke ideologie en dit meet naar de maatstaf van een bepaalde maatschappelijke idee. Op die wijze is de gehoorzaamheid aan de soevereine God der openbaring omgezet in een eigenmachtige schepping van een maatschappelijke afgod 'naar ons beeld en onze gelijkenis'. Al is de geschiedenis van mens en mensheid niet zonder tekenen van Gods ontferming en niet zonder heenwijzingen naar de voleinding — de geschiedenis als zodanig kan ons het heil niet brengen. Het heil van God komt niet tot ons door de evoluties en de revoluties van de geschiedenis, maar in en door het heilshandelen, dat God naar het getuigenis van de Heilige Schrift na het verloren paradijs begonnen is en voltooiën zal tot op de grote dag van de wederkomst van Jezus Christus.

Om deze redenen verwerpen en bestrijden wij de ideologisering van het christelijk geloof, die dit geloof laat samenvallen met een ideologie der revolutie. Al is het waar dat de orthodoxie het christelijk geloof wel eens heeft vereenzelvigd met een conservatieve ideologie — de zaak wordt er niet beter op, maar juist slechter van wanneer men thans het christelijk geloof in een 'kritische theologie' laat samenvallen met maatschappijkritiek en ideologie der revolutie. Nooit is in de geschiedenis der christelijke Kerk heviger het geloof vereenzelvigd met een ideologie. Wij bestrijden en verwerpen het huidige lonken naar de revolutie, waarbij men meent zich op de 'historische' Jezus te kunnen beroepen.

VII. Het christelijk geloof is in de eerste plaats een persoonlijke zaak van wedergeboorte, geloof en bekering. Zoals ook de zonde allereerst een persoonlijke aangelegenheid is en eerst daarna een collectieve.

Wij verzetten ons tegen een moderne zondeleer, die de zonde allereerst zoekt in de politieke en maatschappelijke structuren. Achter deze leer ligt de overtuiging dat de

mens eigenlijk wel goed is, maar dat de omstandigheden hem tot zondaar maken. Verander de omstandigheden en u zult eens zien hoe gunstig de mens zich ontwikkelt! Zonder de invloed van milieu en omstandigheden te veronachtzamen, belijden wij op grond van de Schrift, dat de zonde allereerst een zaak van het menselijk hart en de menselijke wil is. Daarom zal de prediking der Kerk de mensen moeten oproepen tot persoonlijk geloof en bekering. Maatschappelijke en politieke problemen kunnen alleen op de rechte wijze worden aangevat en opgelost, als de mens persoonlijk door Christus gegrepen, vernieuwd en veranderd is. Alle goedbedoelde pogingen om maatschappij en staat te verbeteren zullen op grote teleurstellingen uitlopen, wanneer men in zijn hervormingspogingen de enkeling overslaat om zich onmiddellijk aan de gezamenlijkheid (collectiviteit) te wijden. Stellig wordt de enkeling mede door de collectiviteit bepaald en gestempeld, maar nog méér geldt het omgekeerde. Daarom zal de prediking der Kerk zich niet slechts met maatschappelijke en politieke problemen moeten bezighouden, maar allereerst met de noden van de enkeling. Naast de vraag: 'hoe komt God aan Zijn eer?' (Calvijn), is er de vraag: 'hoe krijg ik een genadig God?' (Luther). Wij komen op voor het bijbelse recht van een persoonlijk gerichte prediking.

Tenslotte. De gemeente van Jezus Christus leeft uit de toekomst des Heren. Daarom dient zij trouw te blijven aan de beloften, haar geschonken in het Woord Gods. Een zevental geloofspunten hebben wij in verband met het huidige tijdsgewricht tot haar bevestiging en troost naar voren gebracht. Het zijn fundamentele geloofsstukken, die eeuwenlang de gemeente van Jezus Christus hebben gedragen in haar leven en arbeid; zij dienen ook nu beleden te worden tegenover alle aanvechtingen van deze tijd. De kerken lopen in deze jaren niet leeg omdat de prediking zo orthodox en onverstaanbaar is en omdat de prediking zo weinig met de problemen van onze tijd rekening zou houden, maar omdat de prediking zich alléén en uitsluitend met deze problemen bezighoudt en niet of slechts zwak verkondigt hetgeen in alle tijden de rots van het behoud der mensen is. De kerk zal weer moeten worden een ark van Noach, die veiligheid en redding biedt als de golven van het oordeel Gods over de wereld gaan. Daartoe zal zij moeten leven uit het verbond met die God, die de Alfa en de Omega is, en met die Christus, die gisteren en heden Dezelfde is en tot in eeuwigheid (Hebr. 13:8).

Oktober 1971

Prof. Dr. G. P. van Itterzon, De Bilt
 Prof. Dr. H. Jonker, Hilversum
 Prof. Dr. G. C. van Niftrik, Amsterdam
 Mevr. Mr. J. A. van Ruler-Hamelink, Utrecht
 Dr. W. Aalders, 's-Gravenhage
 Ir. J. van der Graaf, Huizen (N.-H.)
 Prof. Dr. J. N. Bakhuizen van den Brink, Leiden
 Ds. G. Boer, Zoetermeer
 Dr. H. Bout, De Bilt
 Ds. C. W. Corts, Bennekom
 Ds. A. Groot, 's-Gravenhage
 Ds. C. A. van Harten, Rotterdam
 Ds. D. van Heijst, Ormen
 Ds. S. Kooistra, Rotterdam
 Dr. G. de Ru, Rotterdam
 Ds. W. L. Tukker, Groot-Ammers
 Prof. Dr. W. C. van Unnik, Bilthoven
 Ds. Jac. Vermaas, Huizen (N.-H.)
 Prof. Dr. Th. C. Vriezen, Den Dolder

AUGUSTINUS' NUT terar dum prosim

Augustinus, de bekende „kerkvader”, is toch wel een zeer merkwaardig man geweest, daarover kunnen we het eens zijn. Zijn vader was een heiden, zijn moeder Monica een christin. Hijzelf heeft jarenlang ver van het christendom gestaan. Zijn wijsbegeerte hield hem tegen, de Bijbel te lezen. Van secte tot intellectualisme en van kwaad tot erger is deze man — door een „stem” — tot het geloof gekomen. Het hapert aan alle kanten, zouden we zeggen. Zijn papieren waren allerminst „clean”. Alleen de uitspraak van moeder Monica: een kind van zo veel gebed kan niet verloren gaan, spreekt zuiver aan. Augustinus was 33 jaar, toen hij door Ambrosius werd gedoopt.

En dezelfde rusteloze zoeker, die slechts de wens had „God en de ziel te kennen”, werd een reus in de kerkgeschiedenis toen hij zijn talloze talenten in dienst van het koninkrijk Gods leerde stellen. Hij schreef 250 boeken, waarvan zijn „Belijdenissen” wel het bekendste werk is; en zijn dogmatische studies hebben na 15½ eeuw nog alle betekenis. De zoon van zo veel gebed ging inderdaad niet verloren, maar wordt tot vandaag door katholiek en protestant gezamenlijk als „kerkvader” erkend. Inclusief alle vergissingen die mensen eigen zijn — en harde werkers maken soms veel vergissingen — is hij van onschatbare waarde geweest voor het huidige theologisch denken.

— 0 —

Die harde werker bleek Augustinus onder meer te zijn door zijn fabelachtig oeuvre. In de 43 jaar na zijn bekering moeten dat zo'n 5 tot 6 boeken per jaar zijn geweest. Het is onbegrijpelijk, dat een mens zulk een vruchtbaar schrijver mag zijn. In de roomskatholieke kerk wordt Augustinus uitgebeeld als een prelaat, die met zijn hart in de hand loopt. Dat hart is zijn „attribuut”, zijn begeleidend herkenningsteken. Meer nog: uit zijn hart slaan vlammen. Augustinus' hart heeft brand van liefde tot God en de medeziel. Hij verteerde zich in de dienst des Heeren. Van hem moet de latijnse spreuk afkomstig zijn, die later door Johannes Calvijn werd overgenomen: terar dum prosim — ik moge verteren als ik maar nuttig ben. Op de afbeeldingen heeft Augustinus een vriendelijk, ernstig gezicht, een tweepuntige baard; hij draagt een mijter en een bisschoppelijke kromstaf met een kruis in de ronding. In zijn rechterhand houdt hij zijn brandende hart: hij verteerde zich, als hij zich maar nuttig mocht maken.

— 0 —

Over dat nut. Sommige mensen taxeren elk ding en elke gedachte op zijn nuttigheid. Voor hen geldt de harde spreuk: het is onze plicht nuttig te zijn, niet zoals wij willen doch zoals wij kunnen. Daar tegenover staan artsen, die de nuttigheid bij voorbaat waardeeloos achten. Zij denken aan de uitspraak van wijlen dr E. Laurillard: „Hij, die vraagt bij alles wat hij doet: wat zal ik er aan hebben? vraagt aan het eind van zijn leven: wat had ik eraan?”. Aristoteles hoonde die vraag naar nuttigheid en achtte haar ongepast voor vrij denkende mensen. En Napoleon zei sceptisch: „het nuttigheids-beginsel tot voorwendsel nemend kan men gaan waarheen men wil”. Terwijl tenslotte Horatius het compromis vond door het nuttige met het aangename te verenigen.

Dat zijn met elkaar nog al wat tegenstrijdige opvattingen over eenzelfde zaak — waarvoor Augustinus bereid was zich te verteren. Bij een tafelspeech, die mijn Vader

eens ter gelegenheid van een huiselijk feestje uitsprak, kwam hij zelfs met onvermoede en ongedachte vertalingen van het latijnse terar dum prosim. U weet natuurlijk dat latijn nog al elastisch, soepel en plooibaar is? Men schijnt een latijnse zin met een wellis er in en ook met een nietes erin te kunnen vertalen. Daar komt het misschien wel vandaan dat latijn zo'n moeilijke taal is.

Nu, zo wist mijn Vader aan tafel het „terar dum prosim” onder meer te vertalen met „ik mag nog liever verteren dan nuttig te zijn”. Hij schrok er zelf van, want dronk niet anders dan vers druivensap. Maar nooit zal ik deze sluitrede van zijn speech vergeten:

„... als je bereid bent onder te gaan ten einde je nuttig te maken, moet je doel en bijkomstigheid wel onderscheiden. Het doel is niet onder te gaan maar nuttig te zijn. Dat nuttig zijn is geen bijkomstigheid maar doel. Welnu — door onder te gaan ben je niet langer nuttig en mis je je doel. Wil je je doel echter bereiken, dan moet je zo met je krachten omspringen dat je er niet bij ondergaat. Hoe langer je de ondergang uitstelt — des te nuttiger kun je je maken. Eigenlijk is dus de beste vertaling van „terar dum prosim” deze: nón terar dum prosim — ik hoef er niet aan onder te gaan als ik me nuttig

maak.” Op dat punt stikte hij in zijn syllogisme en wij stikten in de lach.

— 0 —

Maar alle vrolijkheid neemt niet weg dat de zinspreuk „ik moge verteren als ik maar nuttig ben” een diepe inhoud heeft. Want nut is wel degelijk een woord uit de Bijbel. Het komt in de statenvertaling bijna 50 maal voor. De Heere zei door Jesaja (48 : 17): „Ik ben de Heere uw God, die u leert wat nut is” (NV: die u leert, opdat het u welga.) In het evangelie van Johannes zei de Heiland: „het is u nut dat Ik wegga” (NV: beter voor u) en Kajafas zei de zware woorden: „het is nuttig, dat één sterft ten behoeve van het volk” (18 : 14). Aan Timotheus schreef Paulus: „elk van God ingegeven schriftwoord is nuttig om te onderrichten” (II, 3 : 16) en aan Titus: dat goede werken schoon en nuttig zijn (3 : 8).

Genoeg om vast te stellen dat de Schrift het nut van onze arbeid waardeert. Als iemand van ons dan ook Augustinus' voorbeeld wil volgen en bereid is er bij onder te gaan als hij maar nuttig mag zijn — dan begeert hij een voortreffelijke zaak. Want is deze instelling eigenlijk niet vastgelegd in zondag 21 van de catechismus: dat de gemeenschap der heiligen impliceert, dat we ons voor elkander nuttig maken, gewilliglijk en met vreugde?

Zo is dat. Augustinus heeft het gedaan, lang voor de catechismus werd opgesteld. Vijf tot zes boeken per jaar — om van brieven, preken, gesprekken, bezoeken en reizen maar te zwijgen. Hij heeft zich verteerd. En hij is er oud bij geworden: zes en zeventig jaar!

D. W. L. Milo - Vierhouten

TE BERDE

De redactie ontving ter aankondiging of recensie twee nummers van het blad „Concreet”, reformatorisch politiek jongerenorgaan. Het eerste handelt over „drugs”. Daaraan is de laatste tijd in ons blad voldoende aandacht besteed. Voor wie ook dat nummer wil lezen volgt hier het adres „Concreet”, postbus 285, Groningen. Het tweede nummer dat we ontvingen draagt als titel „Geheim rapport” en publiceert, na de „Telegraaf”, „Elsevier” en het „Reformatorisch Dagblad” een groot deel van het rapport van jhr. mr G. Beelaerts van Blokland, die ruim vijf jaar Nederlands Ambassadeur was in Moskou. Buiten de genoemde bladen is er aan dit rapport, voorzover ik weet, niet zo veel aandacht besteed. En je vraagt je af: waarom niet? Past het niet in de huidige politiek van „Ontspanning” tussen Oost en West? In dat rapport dat nu in hoofdzaak ook te lezen valt in dit nummer van „Concreet” stelt Beelaerts van Blokland dat het Westen niet weet wat de bedoelingen van Rusland zijn met Europa. In de Marxistische-Leninistische wereldbeschouwing is er geen blijvende plaats voor het naast elkaar bestaan van twee maatschappelijke systemen, het socialistische en het kapitalistische. Vanuit deze gedachtegang kan er veel in Rusland, ook in de buitenlandse politiek. Methoden kunnen veranderen. Soms kan het noodzakelijk zijn de vreedzame coëxistentie te propageren, maar het kan ook wel anders. Desnoods ook wel met geweld. Na Hongarije en Tsjecho-Slowakije, na het binnendringen van Rusland in de Middellandse Zee is wel duidelijk, dat aan de expansiedrang geen einde is.

☆☆☆

Moeten we bang zijn voor een gewapende aanval? De afgelopen zomer ontketende het Eerste Kamerlid Mr H. van Riel een storm toen hij in een onderhoud met het Algemeen Dagblad zei: „De Russen komen”. Prof. Röling, een niet onvervaard en zeer deskundig geleerde haastte zich met te antwoorden in hetzelfde blad. Hij stelde „De Russen komen niet”. In het blad „Zeeuwen” van september jl. wordt op deze controverse ingegaan onder de titel: „Ze zijn al onderweg”. Die „ze” daarmee worden dan de Russen bedoeld.

Ik dacht dat in dat blad heel zinnige opmerkingen gemaakt worden. Er hoeft niet veel vrees te bestaan dat de Sovjet-divisies West-Europa zullen binnenrukken, als was het alleen maar vanwege het feit dat Rusland een 10.000 km lange grens met China heeft te verdedigen.

Maar anders is dat met de vloot. Die vloot is de laatste jaren zo uitgebreid en verbreed dat ze in alle wereldzeeën wel te vinden zijn. En terecht wordt, meen ik, gezegd: „Het is niet goed denkbaar dat de Russen zich de kosten van de superzeemacht zouden getroosten alleen om hun schepen te laten spelevaren in de Middellandse Zee en rond de Kaap”. Wat de vloot betreft zijn de Russen inderdaad onderweg.

☆☆☆

Wat me eigenlijk altijd verbaasd is het feit dat de mens uit de geschiedenis zo weinig leert.

Hitler kondigde het heel duidelijk aan dat hij van plan was de Joden in Europa uit te roeien en dat hij streefde naar een overheersende macht van Duitsland in de wereld.

En Japan deed al niet anders voor de tweede wereldoorlog, wat betreft het verre Oosten. Maar wie nam deze aankondigingen serieus?

Onder de Westerse staatslieden was één van de weinigen Churchill. Maar hij mocht dan ook pas weer echt mee doen in de politiek, toen de opmars van Duitsland begonnen was en toen Japan al lang bezig was aan zijn opdringen in het verre Oosten. Men wil vaak niet aanvaarden, als sommige mensen wat zeggen, ze dat ook menen.

En waarom zouden we nu de lessen uit het verleden vergeten?

Waarom zouden we ons in slaap moeten laten brengen door slagzinnen als „De Russen komen niet!”, terwijl de feiten gewoon het tegendeel bewijzen en bovendien hun denksysteem het onvermijdelijk met zich mee brengt.

En hoe meer wij onze waakzaamheid tegenover de denksystemen laten varen, hoe meer gevaar we lopen dat ze komen.

Of liever: ze zullen niet komen. Wij gaan wel naar hen toe.

☆☆☆

Een ieder die op zijn minst niet van één kant voorgelicht wil worden, zal goed doen het rapport van Beelaerts van Blokland ook echt te lezen. Hij is er geweest.

AMELINK

EEN DROOM VAN C. S. LEWIS

(IV)

Cultuurvervuiling werd hier uiteraard slechts aangeduid vanuit een bepaalde gezichtshoek. Zij is een penetrerende realiteit van afval, drek en stank. „Voortvretend als de kanker”. De bacillendragers zijn zich het verschrikkelijke karakter ervan nauwelijks bewust. Ze menen iets te bezitten, dat hun het leven veraangenaamt, en dat ze hoogstens dienen te rantsoeneren voor zichzelf.

Een in dit verband uiterst treffende verbeelding komt voor in „De grote scheiding” onder het motto: „Neen, er is geen ontkomen aan. Een hemel met 'n klein stukje hel erin bestaat niet. Het is onmogelijk om ook maar iets, dat bij de duivel hoort, in ons hart of in onze binnenzak achter te houden. Satan moet er uit, met huid en haar.” (George Macdonald). Van C. S. Lewis. (1898-1963). Ik weet niet, of U zich deze naam nog herinnert, en het formidabele succes van zijn „Brieven uit de hel” (1942): het verhaal van een verzoeking en bekering vanuit het gezichtspunt van twee duivelsbeambten.

Voor dit verhaal lijkt het mij niet noodzakelijk curieuselijk te onderzoeken, of deze droom voor Lewis meer is dan een literaire vorm. Je kunt in een droom allerlei doen zien, dat je niet waar kunt maken. Het feit, dat hij een droom creëert die speelt na-dood, geeft hem de gelegenheid de definitieve beslissing voor Oost (de hemel) of West (de hel) en haar effect in één moment te laten nemen, waarbij een engel spreekt ter verlossing, en de satan via de menselijke verkleefdheid-aan-zijn-lust dit woord zoekt te verijdelen.

Opvallend is, dat de beslissing uitdrukkelijk aan de mens wordt gelaten.

„Ik zag een schim op ons toekomen, die iets op de schouder droeg. Evenals alle schimmen had ook deze geen substantie, zij verschilden van elkaar gelijk rook verschilt. Sommigen waren witachtig; deze was donker en oliekleurig. Op zijn schouder zat een kleine rode hagedis, die zijn staart kronkelde als een zweep en allerlei in zijn oor fluisterde. Toen we hem in het oog kregen, wendde hij zijn hoofd naar het reptiel met een ongeduldige snauw: „Hou je mond, zeg ik je!” Het dier zwiepte met zijn staart en bleef tegen hem fluisteren. Inplaats van weer te snauwen, begon hij nu te lachen. Daarna keerde hij zich om en strompelde weg in westelijke richting, van de bergen af.

„Zo gauw al weer weg?” vroeg een stem.

De spreker had een min of meer menselijke gedaante maar hij was groter dan een mens en zo blinkend, dat het mij moeite kostte hem aan te zien. Zijn tegenwoordigheid sloeg op mijn ogen en ook mijn lichaam — want er ging hitte van hem uit zowel als licht — gelijk de morgenzon bij het begin van een gloeiend hete zomerdag.

„Ja. Ik ga weg,” zei de Schim. „Dank voor al uw gastvrijheid. Maar het heeft geen nut, ziet u. Ik heb tegen dit baasje gezegd — hier wees hij op de hagedis — dat hij zich koest moest houden als hij mee wou komen; maar hij wilde beslist. Natuurlijk passen zijn praatjes hier niet, dat zie ik wel in. Maar hij wil z'n mond niet houden. Ik zal weer naar huis terug moeten.”

„Wilt u graag dat ik hem het zwijgen opleg?” vroeg de vlamme Geest — een engel, zoals ik nu begreep.

„Natuurlijk wil ik dat,” zei de Schim.

„Dan zal ik hem doden,” zei de Engel, een stap nader komend.

„O, o, — pas op! U verbrandt me. Blijf weg,” zei de Schim, terwijl hij achteruit week.

„Moet hij dan niet dood?”

„U zei eerst helemaal niet dat u hem wou doodmaken. Het was ook eigenlijk mijn bedoeling niet u met zo iets ingrijpends lastig te vallen.”

„Het is de enige manier”, zei de Engel, wiens vlamme handen nu heel dicht bij de hagedis waren. „Zal ik hem doden?”

„Ja, dat is een andere vraag. Ik wil er graag over denken; maar het is een nieuw gezichtspunt, nietwaar? Ik bedoel: voor 't ogenblik dacht ik er alleen maar aan, hem tot zwijgen te brengen, omdat hij hier... nu ja, zo vervloekt lastig is.”

„Mag ik hem doden?”

„Wel, we hebben tijd genoeg om daar later over te praten.”

„We hebben geen tijd. Mag ik hem doden?”

„Neem me niet kwalijk, het was mijn bedoeling niet, u zo'n overlast aan te doen. Heus, doet u geen moeite. Kijk! Hij is vanzelf in slaap gevallen. Ik geloof zeker, dat de zaak nu wel in orde is. Ik dank u intussen wel.”

„Mag ik hem doden?”

„Op mijn woord, ik geloof dat dat helemaal niet nodig is. Ik ben er zeker van, dat ik hem nu wel in bedwang kan houden. Ik geloof, dat een geleidelijke methode veel beter is dan hem dood te maken.”

„Een geleidelijke methode dient nergens toe.”

„Denkt u van niet? Nou, ik zal over hetgeen u gezegd hebt, ernstig nadenken. Dat belooft ik. Feitelijk moest ik het u nu laten doen, maar eigenlijk voel ik me vandaag niet zo lekker. Het zou te dwaas zijn om het nú te doen. Voor die operatie moet ik goed gezond zijn. Op een andere dag misschien.”

„Er is geen andere dag. Alle dagen liggen besloten in dit ogenblik.”

„Ga toch achteruit! U brandt me. Hoe kan ik u vragen, hem te doden? Als u het deed, zou u mij doden.”

„Dat zou ik niet.”

„Wel, u doet me nu al pijn.”

„Ik heb helemaal niet gezegd, dat het u geen pijn zou doen. Ik heb gezegd, dat het u niet zou doden.”

„O, ik begrijp het. U denkt, dat ik kleinerig ben. Maar dat is het niet. Luister eens! Laat me teruggaan met de bus van vanavond, om mijn eigen dokter te vragen wat hij ervan denkt. Ik kom dan terug op het eerste geschikte ogenblik.”

„Dit ogenblik omvat alle ogenblikken.”

„Waarom martelt u me toch zo? U drijft de spot met mij. Hoe kan ik toelaten, dat u me in stukken scheurt? Als u me wilt helpen, waarom heeft u dat vervloekte mormel dan niet gedood zonder mij te vragen... eer ik het wist? Dan was nu alles al voorbij.”

„Ik kan hem niet doden tegen uw wil. Dat is onmogelijk. Heb ik uw toestemming?”

De handen van de Engel hadden de hagedis al bijna omsloten, maar nog niet geheel. Nu begon de hagedis zo luid tegen de Schim te spreken dat ik zelfs kon horen wat er gezegd werd.

„Pas op”, zei hij, „hij kan doen wat hij zegt. Hij kan me doodmaken. Eén noodlottig woord van je en hij doet het. Dan zul je mij voor eeuwig moeten missen. Het is tegen de natuur. Hoe zou je verder kunnen leven? Je zoudt alleen een soort schim zijn, geen werkelijk mens zoals nu. Hij begrijpt dat niet. Hij is maar een koud, bloedeloos, abstract ding. Het mag een natuurlijke zaak voor hem zijn, maar voor ons is het dat niet. Ja, ja. Ik weet, dat er voor 't ogenblik geen echte genoegens zijn, alleen maar dromen. Maar is dat niet beter dan helemaal niets? En ik zal heel braaf zijn. Ik geef toe, dat ik vroeger soms te ver ben gegaan; maar ik beloof, dat het niet weer zal gebeuren. Ik zal je alleen maar heerlijke dromen geven... zoet en verkwikkend en haast onschuldig. Je zoudt kunnen zeggen: volkomen onschuldig”...

„Heb ik uw toestemming?” vroeg de engel aan de Schim.

„Ik weet dat het mijn dood zal zijn”.

„Dat zal het niet. Maar stel, dat het wel zo is”.

„U hebt gelijk. Beter dood dan verder te leven met dit creatuur”.

„Dus ik mag het doen?”

„Vervloekt nog aan toe! Ga dan je gang maar! Toe dan maar. Doc, waar je zin in hebt”, schreeuwde de Schim, maar eindigde jammerend: „God zij mij genadig”.

Het volgende ogenblik gaf de Schim een schreeuw van doodsangst zoals ik op Aarde nooit gehoord had. De Vlamme Engel sloot het reptiel in zijn roodgloeiende greep en draaide het de nek om, terwijl het beest zich kronkelde en wierp het toen met gebroken rug in het gras.

„O, o! Nu is 't met me gedaan”, hijgde de Schim, terwijl hij achteruit wankelde.

Ik kon voor 'n ogenblik niets bepaalds onderscheiden. Daarop zag ik, tussen mij en het dichtstbijzijnde struikgewas, onmiskenbaar werkelijk en al werkelijker wordend, de bovenarm en de schouder van een mens. Vervolgens al duidelijker en sterker, de benen en de handen. De hals en het gulden hoofd kregen gestalte terwijl ik toekeek, en als mijn aandacht niet even verslapt was, zou ik het volledig tot stand komen van een mens aanschouwd hebben... een reus van een man, naakt en niet veel kleiner dan de Engel. Wat mij afleidde was, dat er op hetzelfde moment iets scheen te gebeuren met de hagedis. Eerst dacht ik dat de operatie mislukt was. In plaats van dood te gaan, bleef het beest spartelen en al spartelend werd het groter. Tegelijk veranderde het van gedaante. Zijn achterste delen werden ronder. Zijn kronkelende staart ging over in een paardeharen staart, die heen en weer zwiepte tussen machtige, glanzende billen. Plotseling deinsde ik terug en wreef mij de ogen uit. Voor mij stond de grootste hengst die ik ooit gezien had, zilverwit, doch met manen en staart van goud. Hij was glad en glanzend, met vleesronningen en spierbunfels; hij hinnikte en stampte met zijn hoeven. En telkens als hij stampte, schokte de grond en ruisten de bomen.

De nieuw geboren mens draaide zich om en klopte het nieuwe paard op de hals. Het besnoef diens blinkend lichaam. Het paard en zijn meester bliezen in elkaanders neusgaten. De man wendde zich weer af en wierp zich aan de voeten van de Vlamme Engel en omarmde ze. Toen hij opstond, meende ik dat er tranen op zijn gezicht blonken, maar het kan ook (in dat land is het niet te onderscheiden) de liefde en de blijdschap zijn geweest, die van zijn gelaat stroomden. Lang kon ik daar niet over nadenken. Met blijde haast sprong de jonge man op de rug van het paard. Zich omkerend wuifde hij ten afscheid, waarop hij de hengst met zijn hielen aanzette. Zij waren er vandoor eer ik goed besepte wat er gebeurde. Dat was nog eens rijden! Ik kwam zo vlug als ik kon uit het struikgewas te voorschijn om hem met mijn ogen te volgen; maar, als een verschietende ster waren ze al ver weg over de vlakke en spoedig tussen de uitlopers der bergen. Daarna zag ik ze nog altijd als een ster opstijgen langs ogenschijnlijk onbegaanbare steilten, steeds sneller, tot nabij de schemerende kim van het landschap; zo hoog, dat ik mijn hals moest rekken om ze te zien, totdat ze als een blinkend licht verdwenen in de rose glans van die eeuwige morgen.”

KAMPEN

D. J. BUWALDA

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

1 Oktober begint het 2e halfjaar van „Opbouw”.

Mogen we onze abonnees verzoeken hun abonnementsgeld zo spoedig mogelijk te storten op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding „voor Opbouw”.

Abonnementsprijs voor het tijdvak oktober tot april f 7,50; studenten betalen f 12,— per jaar, buitenland f 20,— per jaar, luchtpost f 40,— per jaar.

Bij voorbaat hartelijk dank.

De administratie

JAN P. SWEELINCK - NU NOG?

16 oktober 1621: in de hervormingen overlijdt op 59-jarige leeftijd de organist van de Oude Kerk in Amsterdam, Jan Pieterszoon, zich noemende Sweelinck (zijnde de familienaam van zijn moeder).

Dat is nu dus 350 jaar geleden. Zo dat al geen aanleiding tot een herdenking is, het is er in ieder geval een excuus voor. De vraag is alleen, of we met die herdenkerij wel veel verder komen en vervolgens, of er wel reden is om in een „weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven” aandacht aan Sweelinck te schenken. Wat had en, nog belangrijker, wat heeft deze man met het gereformeerde leven en deszelfs ontwikkeling te maken?

Jan Pieterszoon moet omstreeks de maand mei van het jaar 1562 zijn geboren, volgens ds Jacobus Revius in Deventer. De familie woont in ieder geval van 1566 af in Amsterdam, want dan wordt daar Jans broer Gerrit gedoopt. Hun vader, Peter Swybertszoon, is organist van de Oude Kerk; hij overlijdt in 1573.

Van hem zal Jan de eerste muzieklessen hebben gehad, misschien ook nog van zijn opvolger Cornelis Boscoop, die echter een half jaar later eveneens sterft. De jaren daarna heeft hij zich in Haarlem in de muziek bekwaamd onder leiding van Jan Willemsz. Lossy. Dat zullen in de eerste plaats klavecimbel-/orgellessen geweest zijn. Misschien heeft hij daar ook een blaasinstrument leren bespelen (daar was Lossy zelf goed in: hij wordt later bekend als stads-„schalmespeelder”), maar dat weten we niet. Uit het feit, dat sedert kort ook enkele luitcomposities van Sweelinck bekend zijn mogen we opmaken, dat hij minstens een passieve en theoretische bekendheid met de bespelingstechniek van dat instrument heeft bezeten. Er zijn zelfs geruchten, dat hij eens een luitboek heeft samengesteld!

In 1577 wordt Jan Pieterszoon organist, wellicht meteen al van de Oude Kerk, waar in dat jaar de orgelbank vacant wordt. Zeker is hij van 1581 af aan deze voor hem zo vertrouwde kerk verbonden geweest.

Voor zijn niet-muzikale ontwikkeling heeft de Oude Kerkpastoor Jacob Buyck gezorgd. Of daarbij nog anderen betrokken zijn geweest, is niet bekend. Wel mogen we aannemen, dat de jonge Jan Pieterszoon in allerlei zaken zeer grondig is onderwezen. Uit verschillende aanwijzingen blijkt dat hij, op z'n minst passief, behoorlijk Frans, Italiaans en Latijn heeft gekend. Dat moet hij dan allemaal haast vóór zijn 16e jaar hebben geleerd, want wanneer hij zelf een betrekking als organist heeft gekregen, blijft er voor andere studie niet veel tijd meer. Na de z.g. alteratie van 1578, wanneer de Roomse magistratuur wordt afgezet (en ook pastoor Buyck de stad verlaat), wordt zijn taak nog omvangrijker dan zij voor hem als Rooms erediensorganist was geweest. In de voortaan in de Oude Kerk gehouden gereformeerde kerkdiensten heeft het orgel geen taak meer, maar evenals in andere steden heeft de organist (een stedelijke functionaris!) de opdracht om op gezette tijden in het openbaar het orgel te bespelen ter verstrooiing van het publiek. We weten in het geval van Sweelinck niet, hoe vaak dat moest, maar uit de taakomschrijving van collega's in andere steden blijkt, dat eens per dag een uur lang (meestal van 5 tot 6) wel het minimum was. Vaak moest het ook nog 's morgens van 11 tot 12 (in dat geval meestal alleen in het winterhalfjaar) en 's zondags voor en/of na de dienst(en). Nogmaals: hoe omvangrijk Sweelincks organistenbetrekking was is onbekend, maar een sinecure was het beslist niet. En dan hebben we nog buiten beschouwing gelaten incidentele gevallen, zoals het bespelen van het klavecimbel bij officiële ontvangsten ten stadhuize e.d. Het

was ongetwijfeld een zeer talentvol jochie, dat zo'n taak aankon!

Bernard van den Sigtenhorst Meyer, de eerste die op een zeer hoog wetenschappelijk peil over Sweelinck weet te schrijven, wijst er terecht op „hoe groot het repertoire wel moest zijn om zo dikwijls te spelen zonder te veel in hetzelfde te vervallen”. Waarschijnlijk zal men zich vaak hebben beholpen met het spelen van volksliederen en andere melodieuze, zoals de beiaardiers dat tegenwoordig nog doen. Organisten met een groot improvisatie-vermogen, zoals b.v. onze Sweelinck, kunnen het publiek op een wat hoger niveau onderhouden. Een gecomponeerd repertoire van echte orgelwerken bestond niet: Sweelinck is in feite de eerste geweest, die een zelfstandig-instrumentale, streng-polyfone muziek weet te scheppen.

Wat uit het bovenstaande blijkt en maar al te vaak (en graag!) vergeten wordt is, dat Sweelinck volledig Rooms is opgevoed. Van zijn persoonlijke geloofsovertuiging weten we hoegenaamd niets af, maar het is hoogst onwaarschijnlijk, dat deze opvoeding geen blijvend stempel op zijn persoonlijkheid en gedachtenwereld heeft gedrukt.

Een extremist, zoals bij echte en surrogaat-reformaties (aan beide zijden!) maar al te vaak worden aangetroffen, is Sweelinck echter in geen geval geweest. Dat bewijzen zijn toonzetting van alle 150 psalmen op basis van de Geneefse berijming en molodieën, alsmede zijn uitgebreide kennissenkring onder de gereformeerden (wat merkwaardig, wanneer hij fel-rooms geweest en gebleven zou zijn). Dat bewijzen eveneens zijn vriendschap met Rooms-Katholieken, zoals de dichter Cornelis Plemp, en zijn Cantiones Sacrae uit 1619, zangstukken op Latijns-liturgische teksten (wat merkwaardig, wanneer hij fel-gereformeerd geworden zou zijn).

Over Sweelincks betekenis als musicus is intussen alleen nog maar gezegd, dat hij de eerste is, die zelfstandig-instrumentale, streng-polyfone muziek componeert. Daarom is hij een van de meest originele figuren uit de muziekgeschiedenis.

Dat is echter niet het enige. Sweelinck belichaamt een orgelacademie van internationale allure door de vele, vooral Duitse, organisten die bij hem komen studeren. Onder hen is Heinrich Scheidemann, de vrome jonkman „Henderick Scheijtmann, van Hamborgh”, zoals Sweelinck zelf schrijft. Deze wordt later organist van de Katrijnekkerk in zijn vaderstad en als hij in 1663 sterft, volgt zijn leerling Jan Adams Reinken (die voordien o.m. een paar jaar organist in Deventer is geweest) hem op. Deze Reinken is het, die een (nog bestaand) afschrift maakt van Sweelincks compositie-régels. En wanneer de jonge Johann Sebastian Bach van zijn 15e tot zijn 17e jaar in Lüneburg studeert maakt hij meer dan eens uitstapjes naar Hamburg om van het magistrale spel van de oude Reinken te genieten, die dan al bijna 80 jaar

is. Twintig jaar later hebben ze elkaar nog eens ontmoet, maar dan zijn de rollen omgekeerd: dan toont de 97-jarige Reinken zich diep onder de indruk van het ongelofelijke improvisatietalent van Bach.

Er loopt een ononderbroken lijn van Jan P. Sweelinck naar de grootste componist, zoals er merkwaardigerwijs ook een ononderbroken lijn loopt van Jans vier jaar jongere broer Gerrit naar de grootste schilder: hij onderwees Pieter Lastman, die weer de leermeester van Rembrandt is geweest.

We hebben nu de betekenis van Sweelinck in het geheel van de muziekgeschiedenis met enkele, zij het zeer ruwe, lijnen op papier gezet. Maar wat nu? Er moet, hoe dan ook, nog een antwoord komen op de vraag, die in het begin van dit artikel werd gesteld: wat heeft Sweelinck met de ontwikkeling van het gereformeerde leven te maken? Heeft hij daarmee wel wat te maken? Heeft hij eigenlijk wel met onze ontwikkeling-in-algemeenzin te maken? Of moeten we hem en zijn muziek maar bijzetten in een mausoleum van (uiteraard) Schone Kunsten?

Zo lang bouwwerken en schilderijen uit de Middeleeuwen, die in tijd gemeten nóg verder weg zijn, niet tevergeefs een beroep op ons gevoel voor schoonheid doen, zo lang zal ook de muziek van Sweelinck geen monument met alleen maar historische waarde behoeven te zijn. Het probleem ligt in feite ergens anders, nl. in het psychologische vlak. Zo lang de moderne mens meer visueel dan auditief is ingesteld, zal de muziek altijd een lager waarderingscijfer halen dan d.m.v. het oog genietbare kunsten. Het is dan de taak van de muzikant om een wat evenwichtiger verhouding te bewerkstelligen.

In het geval-Sweelinck ligt hier naar mijn mening een uiterst belangrijke taak voor onze kerkmusici, vooral de organisten onder hen. De muziek van Sweelinck is al veel te lang verwaarloosd, vaak uit een soort geestelijke luiheid. Maar vormt de fijnzinnige en reine orgelmuziek van Sweelinck, ofschoon niet daarvoor geschreven, eigenlijk geen veel passender omlijsting en opluistering van onze calvinistische erediensdiensten dan veel, dat thans geboden wordt, van de grauwe lompheid van een Max Reger tot de onbenulligheden van een Simon Landsman?

Als slot van deze beschouwing zou ik (we zijn uiteindelijk aan het herdenken) willen kiezen het (nooit als zodanig gebruikte) graf-schrift, dat de prins onzer dichters „op meester Joan Pietersen Sweligh” vervaardigde:

„Dit 's Swelighs sterflijck deel, ten
troost ons nagebleven,
't Onsterflijck hout de maet bij Godt in
't eeuwigh leven,
Daer streckt hij, meer dan hier kon
vatten ons gehoor,
Een goddelijcke galm in aller
Englen oor.”

Meindert van der Galiën - Doesburg

Boekbespreking

Dr G. C. Berkouwer, Dr E. Schillebeeckx, Dr H. A. Oberman: **Ketters of Voortrekkers. De geestelijke horizon van onze tijd.**

Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen, 1970.

Dit is een afzonderlijke uitgave van vier gesprekken, die in het kader van de theologische etherleergang van de N.C.R.V., spontaan voor en rond de microfoon zijn ontstaan. Dit wordt op de achterzijde van de omslag medegedeeld. De drie gesprekspartners, professoren in de theologie, de eerste aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, de tweede aan de r.k. universiteit te Nijmegen en de derde aan de universiteit te Tübingen, hebben de gang van zaken van deze gesprekken niet willen programmeren en manipuleren om zo elkaars gedachtengang niet voortijdig te integreren. Ze hebben deze gesprekken dus vrij, niet in een van te voren vastgestelde vorm gevoerd. Ze hebben dat gedaan om de luisteraars indertijd en nu de lezers bij het gesprek en al zijn verrassende wendingen, ontsporingen en ontdekkingen te betrekken, aldus professor Oberman, de gespreksleider in zijn inleidend woord van deze uitgave.

Dit betekent natuurlijk niet dat er geen programma was. De gespreksleider heeft de vragen, die naar zijn mening bij de vier thema's van de gesprekken niet mochten ontbreken, tevoren genoteerd.

Men bemerkt dat hier drie zeer bekwame theologen in gesprek zijn. Ik wil eerlijk zeggen dat de lectuur voor mij vermoeiend was. Dat zal wel liggen aan het springerige, „de verrassende wendingen” en de „ontsporingen” zoals de gespreksleider dit noemt. Ik voor mij betwijfel of een dergelijk experiment voor de luisteraars erg onderhoudend en boeiend is. Voor de lezers is dit niet het geval.

De thema's van de vier gesprekken zijn: 1. visie op de reformatie; 2. Heilige Schrift: dogma en interpretatie; 3. gezag en geloofwaardigheid en 4. Kerk, theologie en toekomst.

Het eerste gesprek was bedoeld als peiling van de betekenis van de reformatie der zestiende eeuw voor onze tijd, voor de mensen van de zeventiger jaren van de 20e eeuw. Bij de betekenis van de reformatie gaat het om meer dan de viering van 31 oktober als een soort heiligendag. Om meer dan bezinning op de betekenis van de 95 stellingen van Maarten Luther. Onze tijd, de zeventiger jaren, wordt door een van de gesprekspartners gekarakteriseerd als die van de derde fase na het oekumenisme van de vijftiger en zestiger jaren. De gesprekspartners wilden inzetten bij een gebeuren op de rand van reformatie en revolutie, daar waar in de westerse geschiedenis de vraag naar „ketters of voortrekkers” met een tevoren niet gekende radicaliteit, intensiteit en uitstraling voorbeeldend gesteld is. Daar waar agrarische, monetaire en kerkelijke crisis samenballen en vervlochten zijn — in de adembenemende jaren van de reformatorische doorbraak, aldus Oberman.

In het eerste gesprek is opvallend een poging tot een nadere bepaling van het begrip „heresie” of ketterij, waarbij uit de verf begint te komen dat het woord „ketters” tegenwoordig niet meer bruikbaar is. Het heeft plaats gemaakt voor het woord „voortrekkers”.

Binnen de geestelijke horizon van onze tijd kan men niet meer spreken over ketters, wel over voortrekkers. Wij zitten allemaal in dezelfde boot van de historische ontwikkeling of we nu tot de reformatorische christenen of tot de r.-katholieken behoren. Lu-

ther en Calvijn, de reformatoren van de zestiende eeuw, waren achteraf gezien, geen ketters, maar liepen aan de spits van de historische ontwikkeling in hun tijd. Op de vraag aan Schillebeeckx voorgelegd of de reformatoren ketters of voortrekkers waren, antwoordt deze: „Het woord „ketters” verdwijnt op het ogenblik uit het katholieke woordenboek. En wat het woord „voortrekkers” betreft, het is moeilijk te zeggen wat nu voortrekkerij of ketterij is. Die twee begrippen verglijden nogal. Ik zou mezelf de vraag willen stellen: Is de reformatie ook een katholieke denk- en levensmogelijkheid?”

Wat antwoord hij op deze door hemzelf zich voorgelegde vraag?

„Het antwoord op deze vraag is pas zinvol als het wederkerig is, als het katholicisme ook gezien wordt als een reformatorische denk- en levensmogelijkheid.” „Hoe dicht zouden wij bij elkaar staan wanneer wij beiderzijds konden aanvaarden, dat aan de ene kant de reformatie een katholieke denkmogelijkheid is, en dat aan de andere kant de katholieke gestalte van het christendom ook reformatorisch zinvol kan worden genoemd.”

Schillebeeckx wil niet zover gaan te stellen dat er geen echte geloofsverschillen meer zijn tussen de kerken. Dit zou hij een funest standpunt vinden en ook een onwetenschappelijk standpunt. We moeten ook niet à priori zeggen: er zijn werkelijk kerksplittende elementen. Het behoort volgens hem tot ons geloof en tot onze theologische opdracht kritisch na te gaan in hoeverre de duidelijke verschillen die er zijn, echte geloofsverschillen bevatten.

Als Oberman vraagt aan Schillebeeckx of mannen als Luther, Zwingli en Calvijn naar zijn mening, ook voortrekkers zijn van de hele religieuze theologische beweging die hij vertegenwoordigt, is het antwoord: eerst een herinnering aan een woord van pater Congar, die gezegd zou hebben, dat hij Luther beschouwde als een van de grootste theologen van de katholieke traditie, iemand die met name werkelijk het begrip „rechtvaardiging”, justificatio, opnieuw had ontdekt in zijn echt bijbelse betekenis. Welnu zegt Schillebeeckx „als dit de fundamentele betekenis is van Luther's getuigenis, dan zie ik daarin ook voor mezelf een echt katholieke ontdekking.”

Berkouwer antwoordt op dezelfde vraag of de reformatoren ketters of voortrekkers waren, dat men niet van hem kan verwachten dat hij de heresie van de reformatie in het licht zal stellen. Wel meent hij dat het nauwelijks mogelijk moet worden geacht dat de reformatie zich hoog verheven zou gevoelen, „want ik moet erkennen (en dat is niet een soort modische zelfbeschuldiging) dat de reformatie zeer kwetsbaar is door de ontzaggelijke pluraliteit en dan niet maar in de zin waarin men van verscheidenheid spreekt, maar van de ontzaggelijke verdeeldheid, terwijl zij toch wilde teruggrijpen naar de oerwoorden van het evangelie om die weer te laten doorklinken in de hele kerk.”

We begrijpen Berkouwer op dit punt. Het wil ons echter voorkomen, dat hij sprekende over de reformatorische beweging van de zestiende eeuw **niet zonder meer** moet overstappen naar datgene wat de latere Lutherse en de latere gereformeerden van de 17e, 18e, 19e en 20e eeuw gedaan hebben met de erfenis van de 16e eeuw.

Wij zijn van mening dat dit een overstappen is naar een essentieel ander onderwerp. Men kan die latere „verwording” in een zekere zin, niet zonder meer op rekening stellen van de reformatoren en van de reformatie. De terugkeer tot wat Berkouwer noemt de oerwoorden van de Schrift was het startpunt van de reformatie, de hervorming,

de herorganisatie van de gemeente naar het schriftuurlijk normerend model. Dat is een wonder geweest. Als Schillebeeckx meent dat dit tot de katholieke traditie behoort, zou er mijns inziens eerst gesproken dienen te worden over wat Schillebeeckx verstaat onder „katholieke traditie”. Valt de terugkeer tot het Woord daaronder? En het codificeren van dwaalleer zoals Trente gedaan heeft, valt dat er niet onder? Valt het begeren te leven en ons leven te laten reguleren door het Woord, er onder? En het vervolgen van de profeten die dat verkondigd hebben niet? Dit zijn dingen waarover men in een gesprek als het eerste toch eigenlijk zou moet endoorpraten. De geleerde heren hebben wat in het wilde weg gepraat. Dat is af en toe merkbaar. Jammer. Toch hebben ze blijkbaar gemeend dat zij door deze springerige discussie de zaak van de kerk van Christus een dienst hebben bewezen, gezien de afzonderlijke uitroep.

Het ware mij liever geweest als de heren ook over de reformatie van de kerk en wat daaronder moet worden verstaan gesproken hadden. Nu ziet men gebeuren dat het begrip „reformatie van de kerk” — in de mist verdwijnt. Wat katholieke traditie is wordt niet duidelijk. Evenmin wordt duidelijk wat reformatie is. De vraag rijst ook bij het lezen van de volgende gesprekken of er in hun gedachtengang nog wel sprake kan zijn van „reformatie”.

Als Schillebeeckx bij voorbeeld in het tweede gesprek tot de uitspraak komt dat men in de katholieke kerk nu doorstoot tot de bijbelse grondslagen, naar de belofte dat God de kerk als totaliteit nooit uit zijn hand zal laten vallen (20) dan rijzen hier weer vragen. Wat is de bedoeling hier van „kerk als totaliteit”? Wordt hier in rekening gebracht dat de Here Jezus ook spreekt tot zijn gemeente over uit zijn mond spuwen? Over smakeloos zout dat nergens meer toe dient dan om weggeworpen te worden?

Van reformatie der kerk kan alleen sprake zijn wanneer de goddelijke openbaring van de Schrift wordt geloofd. Schillebeeckx doet over de Schrift mooie uitspraken, maar zegt ook dingen die om hun betekenis te verstaan, weer eerst doorgesproken moeten worden. Als voorbeeld van zo'n duistere uitspraak van hem over de Schrift citeer ik: „In de Schrift zelf is zo al een heel brok theologie aanwezig”. Hij is van mening dat „dit voor de interpretatie van de Schrift en van het dogma zeer belangrijk is: dat er in de Schrift, in ons geloof, in onze geloofsbelijdenis, die voor ons norm is, toch altijd een groot brok theologie schuilt die historisch geconditioneerd is.”

Wat wordt door hem onder „theologie” verstaan? Weer een punt dat in de discussie op geen wijze wordt verhelderd. Plaatst hij Schrift, geloofsbelijdenis en ons geloof allemaal op één noemer? Men krijgt de indruk. Wat een onklarheid ten nadele van een heldere discussie.

Zo zouden we kunnen doorgaan. Van de kracht van de heilige Geest die door het woord licht geeft op de machten van deze wereld en op de werkelijke strijd tegen de machten der duisternis in eigen hart, in de kerk en in de wereld, wordt in deze theologiediscussie helaas niets openbaar.

Het is moeilijk een samenvattend oordeel te geven over deze vier theologische gesprekken zonder daarbij te vallen in een onbillijke generalisering. Wagen wij het toch dan zeggen we het klimaat waarin deze discussies gevoerd werden, is het klimaat van de huidige zogenaamde oekumenische theologie, een theologie die reformatorisch gezien een ontspoorde theologie is.

J. Meester - Amsterdam

KERKNIEUWS

Beroepen: te Schildwolde-B: ds J. Geersing te Rouveen; te New-Westminster (Can.): ds D. de Jong te Edmonton.

Aangenomen: naar Velp-B: ds D. Vreugdenhil te Zwolle.

Bedankt: voor Vlaardingen-B: drs A. N. Hendriks te Delft; voor Ureterp-B: ds M. Brandes te Hengelo.

Culemborg — 10 oktober jl. werd 's morgens bevestigd als predikant van Culemborg ds W. Rietkerk, komende van Barendrecht.

Ds. J. A. de Vries bevestigde 's morgens ds Rietkerk met het tekstwoord uit 1 Cor. 3:10, 11.

's Avonds deed ds Rietkerk intrede met een woordbediening over 2 Cor. 3:4, 5, 6.

Ds Rietkerk zal voor een deel ook werk doen voor L'ABRI-Nederland te Eck en Wiel, waar hij ook is gaan wonen.

Breukelen — Op zondag 17 oktober wordt bevestigd als predikant te Breukelen dr M. J. Arntzen door ds Rietkerk van Culemborg. 's Avonds om 7 uur hoopt dr Arntzen intrede te doen.

ADRESSEN

Amstelveen-A: Scriba: A. J. van Helden, Maarten Lutherweg 424, Amstelveen, tel. 020-450922. **Eck en Wiel:** ds W. G. Rietkerk, v. Delenstraat 1, Eck en Wiel. **Creil:** Scriba: H. Stellingwerf, Nieuwburen 10, Lemmer, tel. 05146-1400.

VERZOEK

AAN OUDERS EN KERKERADEN

De Raad van de Vrijgemaakte Gereformeerde Kerk **Ermelo-Harderwijk-Putten**, verzoekt hem op de hoogte te stellen, wanneer doopleden gaan werken op een van de Stichtingen van Christelijke Barmhartigheid, of als militair in onze gemeente verblijven.

Met name denken wij hierbij aan het bijwonen van de catechisatie, die gehouden wordt op donderdagavond van 8-9 uur. Behalve het onderwijs wat ze daar ontvangen is dit een mooie gelegenheid om contacten te leggen met de jeugd in onze gemeente.

Wij van onze kant willen deze jongelui graag ontvangen, maar hebben uw medewerking daarvoor dringend nodig.

Wilt u ons daarbij helpen?

Het gaat om de jeugd der kerk.

Contactadressen: Ermelo: J. R. A. Baas, Oranjelaan 19, tel. 03417-3877. Hadrewijk: Ph. A. Knieriem, Zandlaan 13, tel. 03410-4929. Putten: A. Visser, Jac. Catsstraat 53, tel. 03418-2427.

STUDENTENLEVEN

„Sola Scriptura”

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformata”, hoopt D.V. 30 oktober a.s. om 19.30 uur in het gebouw „Cunera”, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht, Prof. dr G. Th. Rothuizen te Kampen, te spreken over de Theocratie in Israël, de gemene gratie en de waardering van het stofelijke, onder de titel „Theocratie en Scheping”.

Op D.V. 20 oktober houdt de Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato een openbare vergadering. Op deze vergadering zal de Weleerwaarde Heer ds C. Batenburg, Ned. Herv. predikant te Vriezenveen spreken over: „Studeren in de vreze des Heren”.

De vergadering wordt gehouden in Cunera, Nieuwe Gracht 32 te Utrecht, aanvang 20.00 uur. Ieder is hartelijk welkom.

PROT. CHR. VERPLEEGTEHUIS
DE POORT

Hugo de Grootkade 20
Amsterdam-W.

JONGENS EN MEISJES VAN 17 JAAR EN OUDER

die graag in een nieuw verpleegtehuis in Amsterdam willen werken, nodigen wij uit voor nadere kennismaking.

Opleiding: • 2-jarige cursus voor erkend diploma ziekenverzorging inclusief vooropleiding van 6 weken.

Voorwaarden: voor het volgen van deze opleiding zijn

- zo mogelijk 3 jaar voortgezet onderwijs
- goede gezondheid
- bereid om je in te zetten voor de ander.

Wij stellen hier tegenover:

- eigen kamer in een gezellige personeelsflat (± 7 min. fietsen van De Poort)
- salaris van bruto f 646,88 per maand
- 6% vakantietoelage
- toeslag bij onregelmatige diensten
- 2 x per maand reiskostenvergoeding naar huis
- eerste aanschaf uniform gratis
- vakantie: 16 werkdagen + snipperdagen.

De opleiding begint binnenkort. Kosten van kennismakingsbezoek worden vergoed.

Mocht je belangstelling hebben voor deze opleiding, dan graag een telefonische afspraak maken met Zr. Van Aniel, telefoon 020 - 16 05 55.

VERSCHEENEN:

„Tirannie van het evolutionisme”

Dr. A. Kuyper constateerde op het eind van de vorige eeuw: „onze negentiende eeuw sterft weg onder de hypnose van het evolutie-dogma”...

Zo begint de schrijver, Ds. J. C. Janse, dit actuele geschrift.

Inhoud: Verantwoording; Evolutie-dogma; Openbaring van de Opperste Wijsheid; Wat is er gebeurd?; Een opgaande lijn?; Literatuur. **Prijs f 3,50**

Eerder verschenen:

A. KEIZER,
„Creatie en Evolutie” f 2,90
G. VISEE,
„Verstaat Prof. Kuitert wat hij leest?” 3e druk f 3,50

(In voorbereiding:

F. J. KERKHOF,
HET BIJBELSE WERELDBEELD)

Uitgaven
Stichting Reformatorische
Boeken

in samenwerking met

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK

POSTBUS 2, BARENDRECHT

DE TOESTAND DER DODEN

door

H. W. den Haring

4e vermeerdeerde druk met een aparte verhandeling over de Apostolische uitspraak

WEDEROPSTANDING DES VLESES

Uitgave: Comité tot verbreiding van de Waarheid der Schriften Rotterdam. Giro 346974.

Tel. (010) 285076.

Prijs f. 3,25

Gezocht

ten behoeve van een Engelse predikant:

William Carey,
especially his missionary
principles
Academic Dissertation,
by Rev. Oussoren

H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)